

KMD
KOMMUNAL- OG
MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

KONSULTASJONER MELLOM STATEN OG KOMMUNESEKTOREN

MATERIALET FRA
1. KONSULTASJONSMØTE
15. mars 2021

Innhold

1	Det 1. konsultasjonsmøtet 2021.....	2
2	Notat fra TBU av mars 2021 om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren.....	2
3	Notat fra TBU av mars 2021 om demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter – sammendrag	4
4	Innspill fra KS til regjeringens arbeid med budsjettet 2022	6
4.1	Kommuneøkonomien i 2021.....	6
4.2	Kommuneøkonomi i 2022 – behov for vekst i inntektene ut over dekning av demografikostnader og pensjon	8
4.3	Lokalt handlingsrom for omstilling og nye løsninger.....	10
4.4	Fylkeskommunene som regionale utviklingsaktører.....	13
5	Involvering av kommunesektoren i arbeidet med statlige lovutredninger rettet mot kommunesektoren.....	17
5.1	Nye lovmedvirkningssaker.....	17
5.2	Status for pågående lovmedvirkningssaker	18
6	Kostnadsberegningssaker	18
6.1	Nye kostnadsberegningssaker	18
6.2	Status for pågående kostnadsberegningssaker	19
7	Bilaterale avtaler	19
7.1	Nye bilaterale avtaler.....	20
7.2	Status bilaterale avtaler	21

Vedlegg:

- a) Notat fra TBU. Den økonomiske situasjonen i kommunesektoren
- b) Notat fra TBU. Demografisk utvikling
- c) KS' regnskapsundersøkelse 2020
- d) KS' budsjettundersøkelse 2021 for kommuner og fylkeskommuner
- e) Oversikt over lovmedvirkningssaker i konsultasjonsåret 2021
- f) Oversikt over kostnadsberegningssaker konsultasjonsåret 2021
- g) Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler per januar 2021

Det 1. konsultasjonsmøtet 2021

Hovedtema for det 1. konsultasjonsmøtet er rammene for kommuneopplegget i kommende års statsbudsjett.

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) utarbeider notater til møtet om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren og om hvordan den demografiske utviklingen vil påvirke kommunesektorens utgifter i 2022. Notatet om den økonomiske situasjonen er gjengitt i kapittel 2.

Sammendrag av notatet om demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter i 2022 er gjengitt i kapittel 3. Notatet i sin helhet ligger som vedlegg a.

KS' regnskapsundersøkelse for 2020 er et grunnlag for TBUs notat om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Regnskapsundersøkelsen ligger som vedlegg b. Vedlagt er også KS' budsjettundersøkelse for 2021 (vedlegg c).

KS har fremmet innspill til regjeringens arbeid med statsbudsjettet for 2022. Innspillet er gjengitt i kapittel 4.

Lovmedvirkningssaker og kostnadsberegninger omtales i kapittel 5 og 6 og en oversikt står i vedlegg d og e.

Kapittel 7 omhandler status for bilaterale avtaler. En oversikt over bilaterale avtaler ligger som vedlegg f.

Diskusjonen på det 1. konsultasjonsmøtet er knyttet opp mot rammene for kommuneopplegget. Det er derfor i utgangspunktet kun KS, Finansdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet som deltar på møtet. De øvrige departementene deltar bare dersom det er særskilt behov for det.

Tidspunkt for de øvrige møtene i 2021 er:

- 2. konsultasjonsmøte: 12. april kl. 13.00–15.00
- Bilaterale møter mellom fagdepartementene og KS i oktober/november

Det finnes mer informasjon om konsultasjonsordningen på Kommunal- og moderniseringsdepartementets hjemmesider på regjeringen.no og på KS.no.

Notat fra TBU av mars 2021 om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren

Utvalgets situasjonsforståelse

Netto driftsresultat

Utvalget betrakter netto driftsresultat over tid som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. De senere årene sett under ett har netto driftsresultat for kommunesektoren ligget godt over det anbefalte nivået på 2 pst. av inntektene, i hovedsak på grunn av betydelig merskattevekst. Siden 2016 har imidlertid netto driftsresultat gradvis blitt redusert, og i 2019 utgjorde netto driftsresultat 2 pst. av inntektene for sektoren som helhet. Gode driftsresultater de senere årene har bidratt til at kommuner og fylkeskommuner har kunnet bygge opp betydelige disposisjonsfond. Antall kommuner i ROBEK er på et historisk lavt nivå. I februar 2021 var ingen fylkeskommuner og bare elleve kommuner oppført.

I høst-rapporten 2020 skrev utvalget at det var stor usikkerhet knyttet til netto driftsresultat i 2020. Det viktigste usikkerhetsmomentet var om ekstrabevilgningene var tilstrekkelige til å dekke merutgifter og mindreinntekter. I tillegg hadde mange kommuner og fylkeskommuner budsjettert med svakere driftsresultater i 2020 enn i

tidligere år. Basert på foreløpige regnskapstall anslås nå netto driftsresultat for 2020 til 3 pst. av inntektene for kommunesektoren som helhet. Økningen i netto driftsresultat fra 2019 til 2020 har blant annet sammenheng med ekstrabevilgninger i forbindelse med koronapandemien som i stor grad motvirkes av økte utgifter til smittevernsoppgaver og aktivitetsstimulerende tiltak. Økte utbetalinger fra havbruksfondet, lavere pensjonskostnader og at smittesituasjonen har ført til at en del tjenester og aktiviteter (herunder reiser) ikke har latt seg gjennomføre, trekker også netto driftsresultat opp i 2020.

Forbedringen av den underliggende økonomiske balansen i 2020 er svakere enn hva økningen i netto driftsresultat gir uttrykk for. Det har hovedsakelig sammenheng med at ekstrabevilgningene som ble inntektsført i 2020, i noen grad er knyttet til utgifter som først vil påløpe i 2021. Netto driftsresultat etter bundne fond som tar hensyn til denne periodiseringsproblematikken, viser også en økning fra 2019 til 2020.

Både kommunene og fylkeskommunene ser ut til å få økte netto driftsresultat i 2020. I kommunene anslås netto driftsresultat å bli 2½ pst. av inntektene, mens fylkeskommunenes netto driftsresultat anslås til 6 pst. av inntektene. Til sammenlikning er de anbefalte nivåene henholdsvis 1¾ pst. for kommunene og 4 pst. for fylkeskommunene. Økningen er spesielt stor i fylkeskommunene, som klart lå klart under det anbefalte nivået i 2019.

Det er betydelig variasjon i resultatutviklingen mellom kommuner i 2020. Kommuner med færre enn 10.000 innbyggere ser ut til å få størst økning i netto driftsresultat. Økningen i netto driftsresultat er også stor blant kommunene i Nord-Norge, men fra et lavt nivå i 2019. En del kommuner hadde i 2020 høye inntekter fra havbruksfondet som bidrar til å trekke netto driftsresultat opp. Også blant fylkeskommunene var det stor variasjon i netto driftsresultat i 2020.

Inntekter, aktivitet og gjeld

Basert på foreløpige regnskapstall anslås realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2020 til 0,2 pst., mens veksten i frie inntekter anslås til -0,8 pst., når midlertidige koronarelaterte inntekter holdes utenfor. Det ligger nå an til at veksten i samlede inntekter blir høyere enn anslått i budsjettopplegget for 2020. Dette skyldes i hovedsak overføringer fra havbruksfondet og nedjustering av den kommunale deflatoren. Anslaget på veksten i frie inntekter er om lag som i budsjettopplegget for 2020. Både veksten i samlede og frie inntekter er nedjustert i forhold til anslagene i Nasjonalbudsjettet 2021.

Det beregnes nå om lag nullvekst i investeringer og aktivitet i 2020, noe som er en nedjustering i forhold til anslaget i Nasjonalbudsjettet 2021. Investeringsnivået er fortsatt høyt og har vært høyt gjennom flere år. Det høye investeringsnivået har bidratt til et høyt gjeldsnivå. Et høyt gjeldsnivå gjør at kommunesektorens økonomi blir mer sårbar for renteøkninger og lavere inntektsvekst.

Norges Bank har, som ett av flere tiltak for å begrense virkningene av pandemien, satt styringsrenten til null. Rentene har falt også for kommuner og fylkeskommuner. Siden rentenivået for tiden er svært lavt, vil renteutgiftene være moderate til tross for høyt gjeldsnivå.

Utsiktene framover

Det vedtatte budsjettoplegget for 2021 (saldert budsjett) innebærer at kommunesektorens samlede inntekter vil øke med 2,1 mrd. kroner (0,4 pst.) og at de frie inntektene vil øke med 2,2 mrd. kroner (0,5 pst.). Veksten er da regnet fra inntektsanslaget for 2020 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2020. Midlertidige koronarelaterte inntekter er holdt utenfor i både 2020 og 2021. I 2021 vil flere eldre og flere innbyggere i alderen 16–18 år bidra til økt utgifter, mens færre barn i barnehagealder trekker i retning av lavere utgifter. I et eget notat om den demografiske utviklingen og kommunesektorens utgifter presenterer utvalget oppdaterte beregninger basert på den faktiske demografiske utviklingen. De beregnede merutgiftene knyttet til demografiske endringer, og som skal dekkes av veksten i frie inntekter, er nedjustert fra 1,1 til 0,9 mrd. kroner i forhold til Nasjonalbudsjettet 2021. Isolert sett innebærer dette at økningen i det økonomiske handlingsrommet oppjusteres fra 0,7 til 0,9 mrd. kroner. Effektivisering av driften, som uansett er gunstig, vil gi ytterligere økt handlingsrom og kunne styrke tjenestetilbudet til innbyggerne.

De senere årene har kommuner og fylkeskommuner hatt gode driftsresultater på grunn av betydelig merskattevekst. Samtidig har demografikostnadene vært moderate og lavere enn opprinnelig beregnet av utvalget. Pensjonskostnadene er også blitt lavere enn lagt til grunn i budsjettene. Det må imidlertid tas høyde for at de årlige merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen vil øke markert i årene framover. Størstedelen av merutgiftene vil være knyttet til den eldre delen av befolkningen. Sett i lys av det økte presset mot offentlige finanser beskrevet i Perspektivmeldingen, er det usikkerhet knyttet til hvor høyt økte offentlige utgifter vil bli prioritert.

Koronapandemien vil påvirke kommuneøkonomien i både 2020 og 2021.

Kompensasjon for merutgifter og mindreinntekter bør derfor vurderes over tid, og ikke innenfor det enkelte budsjettår. Pandemien kan også ha mer langsiktige konsekvenser, for eksempel på grunn av redusert læringsutbytte for skoleelever og manglende forebygging. Dette vil trekke i retning av økte utgifter også når pandemien er over. Andre forhold, for eksempel redusert reisevirksomhet på grunn av elektroniske møter, kan trekke i retning av permanent lavere utgifter.

Notat fra TBU av mars 2021 om demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter – sammendrag

I forbindelse med 1. konsultasjonsmøte om 2022-budsjettet legger Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) fram beregninger av hvordan kommunesektorens utgifter isolert sett påvirkes av den demografiske utviklingen. Anslaget søker å si noe om hva det vil koste å videreføre nivået på sentrale tjenester når befolkningen endres. Hovedtema i dette notatet er beregninger av kommunale merutgifter i 2022 knyttet til den demografiske utviklingen, men utvalget har i tillegg oppdatert tidligere utgiftsberegninger for 2021 etter at SSB 23. februar 2021 publiserte innbyggertall ved inngangen til 2021.

Beregningene av hvordan den demografiske utviklingen påvirker kommunesektorens utgifter følger i hovedsak det beregningsoplegget som er beskrevet i kapittel 4 i utvalgets rapport fra april 2013. Utvalget benytter i tillegg ny informasjonen om

befolkningsutviklingen til å justere SSBs befolkningsframskriving slik at den normalt vil bli mer treffsikker. Metoden utvalget bruker for å innarbeide denne informasjonen, har vært brukt regelmessig i utvalgets arbeid fra og med utvalgets notat til 1. konsultasjonsmøte i 2019.

Beregning av endring i kommunesektorens utgifter som følge av den demografiske utviklingen bygger blant annet på befolkningsframskrivninger foretatt av Statistisk sentralbyrå (SSB). Siste befolkningsframskriving fra SSB ble publisert i juni 2020 og er basert på registrert folketall 1. januar 2020. Anslag på merutgifter i 2022 bygger på framskrivningen av befolkningen fra 1. januar 2021 til 1. januar 2022. Utvalgets framskrivning av endringen i befolkningen er justert for avvik mellom befolkningsframskrivningen for 1. januar 2021 og faktisk befolkning 1. januar 2021 for det enkelte årskull. Anslaget på merutgiftene i 2021 er oppdatert med endelige befolkningstall per 1.1.2021.

I likhet med tidligere år er det i beregningene forutsatt konstante gjennomsnittskostnader, det vil si uendret standard og uendret produktivitet i tjenesteproduksjonen. Videre legges det til grunn konstant dekningsgrad for tjenestene. Det innebærer at det ikke tas hensyn til forhold som ev. framtidige endringer i arbeidsledigheten, innvandrerdelen, sykefraværet, helsetilstand, funksjonsevne, bosettingsmønster med mer. I beregningene tar en heller ikke hensyn til politiske målsettinger om videre utbygging av tjenestetilbudet eller trendmessige endringer i kostnadsbildet. Aldersgruppene er grove. For eksempel innebærer aldersgruppen 50–66 år at kostnadene knyttet til en 50-åring forutsettes å være de samme som for en 66-åring, i aldersgruppen 50–66 år. Det medfører markerte hopp i enhetskostnadene for de eldre gruppene. Kostnadene til en 90-åring er f.eks. nær det dobbelte av kostnadene til en 89-åring i disse beregningene. Det er i beregningene ingen oppdeling i kjønn eller innvandrer-/landbakgrunn. Gitt den korte tidsperioden og forutsetningene om uendrede dekningsgrader, standarder og produktivitet, vil usikkerheten i anslagene være begrenset. Denne usikkerheten knytter seg særlig til utviklingen i antall 0-åringer og innvandring. Utviklingen i antall eldre er mer forutsigbar siden den først og fremst avhenger av dødeligheten som normalt endres lite.

Forventet befolkningsvekst gjennom 2021, basert på SSBs middelalternativ for befolkningsframskrivingene (alternativ MMM) og justert for avvik per 1. januar 2021, er om lag 24 000 personer. Befolkningsveksten er klart høyest for aldersgruppene over 50 år, og spesielt gruppene 67–79 år og 80–89 år. Også for aldersgruppen 16–18 år ventes det økning i folketallet. Befolkningen ventes derimot å falle i de fleste andre aldergrupper. På bakgrunn av dette anslås det at den demografiske utviklingen vil medføre merutgifter for kommunesektoren på om lag 1,2 mrd. 2021-kroner i 2022. Dette er en nedjustering på 0,3 mrd. kroner siden utvalgets første, foreløpig estimerer fra høstrapporten 2020. Merutgiftene kan knyttes til både kommunene og fylkeskommunene. Delen av merutgiftene som må finansieres av de frie inntektene, anslås til 0,9 mrd. kroner i 2022.

For å skissere usikkerheten og betydningen av en eventuell lavere eller høyere befolkningsvekst, har utvalget også beregnet merutgiftene for kommunesektoren på grunnlag av SSBs befolkningsframskrivninger med høy og lav nettoinnvandring. Med lav nettoinnvandring kan befolkningsveksten anslås til om lag 16 600 personer, og de

beregnete merutgiftene for 2022 kan da anslås til 0,7 mrd. 2021-kroner. Med høy nettoinnvandring kan befolkningsveksten bli om lag 33 500. De beregnede merutgiftene kan da anslås til 1,9 mrd. 2021-kroner.

Befolkningsstatistikken viser at folkeveksten gjennom 2020, altså fra 1. januar 2020 til 1. januar 2021, var den laveste på 30 år. Den lave veksten ble i stor grad fanget opp i befolkningsframskrivingene fra juni 2020. Oppdaterte beregninger av kostnadsveksten basert på den faktiske befolkningsveksten gjennom 2020 viser at de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2021 ble om lag 1,2 mrd. 2020-kroner, dvs. om lag 0,2 mrd. 2020-kroner lavere enn TBUs anslag basert på Statistisk sentralbyrås befolkningsframskrivinger publisert i juni 2020. Merutgiftene som må dekkes av de frie inntektene økte med 0,9 mrd. kroner, dvs. om lag 0,2 mrd. 2020-kroner mindre enn det som utvalget anslo i juni 2020. Dette skyldes i hovedsak lavere befolkningsvekst enn anslått blant barn inntil 5 år, dvs. i barnehagealder.

Innspill fra KS til regjeringens arbeid med budsjettet 2022

Kommuneøkonomien i 2021

De økonomiske utfordringene for Norge og kommunesektoren er ikke over med vaksineringsen

Norsk økonomi har i 2020 vært svært preget av koronapandemien.

Kommunesektoren har stått i en krevende situasjon lenge. Havbruksinntekter, lavere pensjonskostnader og inntekter mot slutten av året i kombinasjon med at kommunene har omprioritert midler, har likevel bidratt til at netto driftsresultatet for 2020 ser ut til å bli bedre enn 2019. Basert på innsamlede regnskapstall anslår KS at resultatet vil ende på i størrelsesorden 2- 2 ¼ prosent for kommunene utenom Oslo. Netto driftsresultat i 2020 er imidlertid ikke en god indikator for underliggende balanse i driftsøkonomien i 2020. Dette skyldes både at kommunene gjennom 2020 har mottatt og inntektsført ulike statlige tilskudd knyttet til covid-19, mens deler av utgiftene knyttet til disse tilskuddene først påløper i 2021. I tillegg har rentenedsettelsen og deflator gitt lavere kostnader enn ventet på gebyrfinansierte områder i år, mens det antas først å gi lavere gebyrer til innbyggerne i kommende år. Disse midlene settes av på bundne fond. På usikkert grunnlag anslår KS at netto driftsresultatet etter avsetning til bundne fond kan bli på 1 ½ til 1 ¾ prosent i 2020 for kommunene utenom Oslo. I 2019 hadde kommunene som er med i regnskapsundersøkelsen et netto driftsresultat etter netto bundne fondsavsetninger på 1,4 prosent, mens alle landets kommuner hadde 1,2 prosent. Regnskapstallene fra kommunene indikerer at spredningen i netto driftsresultat mellom kommunene har økt i 2020. Store utbetalinger fra havbruksfondet antas å være en årsak til dette. Budsjettundersøkelsen til KS viser at kommunene i 2021 planlegger kutt og omprioriteringer i budsjettene i samme størrelsesorden som planlagt for 2020. KS anslår at kommunene i gjennomsnitt samlet har budsjettert med netto driftsresultat på 0,4 – 0,7 prosent i 2021. Det er klart lavere enn nivået teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) anbefaler for kommunene samlet sett over tid.

For fylkeskommunene har koronapandemien og sammenslåingsprosesser bydd på utfordringer, og for dem har implementering av nye oppgaver kommet i tillegg og gjort 2020 til et krevende år. Regnskapsundersøkelsen til KS viser at netto driftsresultat for fylkeskommunene var 5,9 prosent i 2020, mot 3,0 prosent i 2019. På samme måte som for kommunene påvirker avsetning og bruk av bundne fond driftsresultatet i 2020. Etter netto bundne fondsavsetninger er netto driftsresultat 4,2 prosent, mot 3,0 prosent i 2019. Resultatet varierer betydelig mellom fylkeskommunene. Det er utsikter til svakere utvikling også for fylkeskommunene i 2021. KS' budsjettundersøkelse for 2021 viser at fylkeskommunene har budsjettert med netto driftsresultat for 2021 i underkant av 3 prosent. Dette er svakere enn anbefalingen til TBU, som for fylkeskommunene samlet sett over tid er 4 prosent.

Økte kostnader til kommunale tjenester som følge av endret befolkningssammensetning

I 2022 anslås merkostnader som følge av den demografiske utviklingen for kommunene til 0,8 mrd. kroner. Av denne økningen må 0,6 mrd. kroner dekkes av de frie inntektene iht. analysen fra TBU.

Merutgiftene for kommunene skyldes i hovedsak flere eldre i aldersgruppen 67 til 89 år. Flere eldre over 80 år bidrar også til at årlige merkostnader om lag vil dobles de neste fem årene.

En aldrende befolkning vil gi store omstillingsbehov i kommunene. Mange kommuner vil oppleve nedgang i behovet for barnehager og skole, mens behovet for pleie og omsorgstjenester vil øke betydelig. Det vil ta tid og være kostnader forbundet med å overføre ressurser fra skole og barnehage til eldreomsorg og helse.

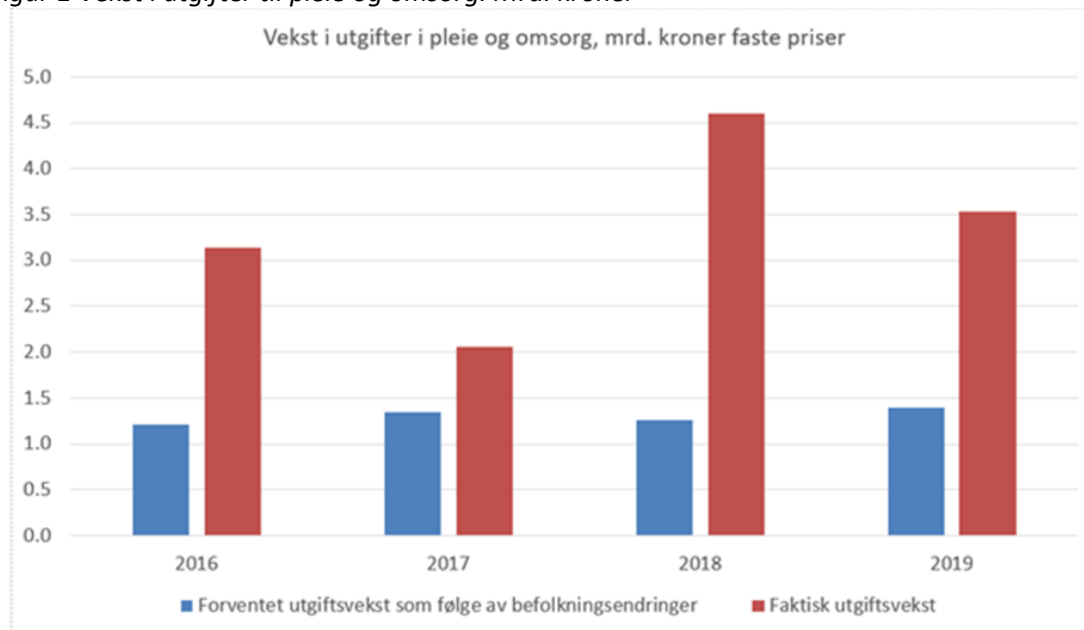
Omstillingsbehovet vil for mange kommuner bli langt større enn det gjennomsnittstallene indikerer.

For fylkeskommunenes økonomi er utviklingen i aldersgruppen 16-18 år særlig viktig. De siste seks årene har antall innbyggere i denne aldersgruppen på landsbasis gått ned. I 2021 øker antallet for landet samlet sett og det samme ventes for 2022. I flere fylker vil det imidlertid fortsatt være nedgang. Det er foreløpig anslått at den demografiske utvikling isolert sett vil øke fylkeskommunenes utgifter med 0,4 mrd. kroner i 2022. Av dette anslås det at i underkant av 0,4 mrd. kroner må dekkes innenfor de frie inntektene. I hovedsak er det økning i aldersgruppen 16-18 år som bidrar til veksten.

Kommunenes utgifter til pleie og omsorg har de siste årene økt betydelig mer enn det befolkningsendringene skulle tilsi, se figur 1. Dette har bidratt til at kommunene har måttet prioritere innenfor de frie inntektene for å dekke økte kostnader.

Befolkningsutviklingen framover tilsier at behovet for pleie- og omsorgstjenester vil øke sterkt for eldre aldersgrupper. Dette vil gi økte kostnader for kommunene samtidig som det kan bli krevende å få ansatt arbeidskraft med riktig kompetanse.

Figur 1 Vekst i utgifter til pleie og omsorg. Mrd. kroner

Kommuneøkonomi i 2022 – behov for vekst i inntektene ut over dekning av demografikostnader og pensjon

Kommunesektoren har i 2020 og 2021 vært satt under et stort press og har stått i førstelinjen for å håndtere pandemien. KS forventer at regjeringen derfor er svært varsom med å gjennomføre store oppgaveendringer eller økonomiske innstramminger overfor kommunesektoren i 2022. De økonomiske rammene for 2022 må ta hensyn til demografiske endringer, utviklingen i pensjonsutgifter, reell fullfinansiering av eventuelle nye oppgaver og et økonomisk handlingsrom som tar høyde for underliggende kostnadsvekst i velferdstjenestene samt spesielle ettervirkninger av pandemien.

Koronarelaterte merutgifter og mindreinntekter må dekkes også i 2021

KS har fått tilbakemelding fra flere kommuner om at de i den første fasen av pandemien måtte omprioritere midler for å opprettholde god økonomistyring. Det kan ha bidratt til et lavere tjenestetilbud enn planlagt/ønskelig. Trygghet om kompensasjon, sikrer at kommuner og fylkeskommuner setter inn ekstramidler der det er nødvendig, uten av den grunn å måtte gjøre reduksjoner i annet tjenestetilbud. Et viktig tiltak for å gi kommunesektoren slik trygghet, er å forlenge mandatperioden for arbeidsgruppen som vurderer kommunesektorens netto koronakostnader til vi har fasiten for 2021. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig at sektoren samlet er kompensert. Kompensasjon må fordeles med treffsikkerhet slik at den også treffer de kommuner som har hatt en spesielt høy belastning av pandemien.

KS har et FoU-prosjekt som undersøker flere sider ved koronahåndteringen og blant annet virkningen for ulike sårbare grupper i befolkningen. I tillegg har selvsagt en rekke andre instanser studert situasjonen underveis. Det er rimelig å anta at utsatte og nedstengte tilbud vil gi ettervirkninger som påvirker behovet for helse-, velferds-

og omsorgstjenester i kommunene. Dette bør ha særlig oppmerksomhet på faste møter mellom KS og regjeringen når den akutte korona-krise er over. Arbeidsledigheten er nå svært høy og berører et betydelig mindretall av befolkningen. Det å stå uten jobb er en personlig og økonomisk belastning for den det gjelder og medfører tapte skatteinntekter og økte kostnader for kommunen dersom flere trenger økonomisk sosialhjelp eller støtte til å betale en egnet bolig. Kommuner med ekstra stor ledighet blir dermed rammet både fra inntekts- og utgiftssiden. KS vil understreke at det er viktig at den styrkingen av bostøtten som har vært gjort gjennom pandemien, opprettholdes og at tiltak for å få flest mulig i jobb er særlig prioritert.

I tillegg til å kompensere kommunesektoren for egne merutgifter, er det også viktig at staten tilbyr gode støtteordninger for de delene av næringslivet som er hardt rammet av pandemien, som for eksempel reiselivsnæringen, kultursektoren, og restaurant- og utelivsbransjen. Disse sektorene er svært sammensatte, og særlig mindre og nyetablerte aktører ser ut til å fanges dårligere opp av eksisterende kompensasjonsordninger samtidig som konsekvensene for dem kan være mer alvorlige enn for de store etablerte bedriftene. Kommunene og fylkeskommunene har ofte god oversikt over utfordringene i næringslivet i sin kommune/sin fylkeskommune. Kommunesektoren, og særlig de større bykommunene, kan også gi innspill til tiltakspakker som kan bidra til å tette hullene i de etablerte ordningene. En målrettet støtte mot lokale bedrifter kan redusere utfordringene til kommuner som er hardest rammet av arbeidsledighet.

Toppfinansieringsordning må ikke svekkes ytterligere

Toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester har nok en gang blitt svekket i budsjettet for 2021. Siden 2016 innebærer økningen i innslagspunktet en samlet innstramming på 1,4 milliarder kroner for kommunene (utover lønnsveksten). KS forventer også at det ikke foretas nye kostnadsoverveltninger til kommunene innen ressurskrevende pleie- og omsorgstjenester.

Kommunesektoren er like opptatt som staten av at ressursbruken i sektoren skal være så effektiv som mulig. Staten og kommunesektoren må sammen se på de underliggende årsakene til kostnadsutviklingen i toppfinansieringsordningen og foreslå tiltak. I det bilaterale konsultasjonsmøtet høsten 2020 ble det enighet om at det skal settes ned en arbeidsgruppe med representanter fra KMD, HOD, FIN og KS for å se på eventuelle hindringer i sektorregelverk for at kommunene kan redusere kostnadene til ressurskrevende tjenester. KS har forståelse for at arbeidsgruppen foreløpig er utsatt som følge av korona. Men arbeidsgruppen bør være klar til å starte senest august 2021.

Involvering av fylkeskommunene og KS i oppfølging av ferjevedtak

Et flertall i Stortinget har bedt regjeringen komme tilbake i revidert nasjonalbudsjett 2021 med forslag til reduserte fergetakster allerede for inneværende år, og en forpliktende plan for halvering av fergepriser på både riksveg- og fylkesvegsamband. Oppfølgingen av dette vedtaket vil måtte få konsekvenser for rammebevilgningene til fylkeskommunene både i Revidert nasjonalbudsjett 2021 og kommuneproposisjonen 2022. Siden fergetakstene på fylkesvegferjer vedtas av fylkeskommunene, må en plan for halvering av fergepriser utarbeides i samarbeid med fylkeskommunene. KS

mener at både de administrative og økonomiske konsekvensene av Stortingets vedtak gjør det nødvendig å etablere et samarbeid mellom Kommunaldepartementet, Samferdselsdepartementet og fylkeskommunene/KS om oppfølging av vedtaket.

Robust infrastruktur

Etterslep på vedlikehold av fylkesveger må løses for å bedre fremkommeligheten for næringslivet, arbeids- og fritidsreiser og for å øke trafiksikkerheten, men også fordi etterslepet forsterker de økonomiske utfordringene på sikt. Som tidligere signalisert forventer KS at det i forbindelse med NTP legges frem en plan for styrking av fylkeskommunenes rammer med sikte på oppgradering av fylkesveinettet.

For å få til effektiv og god oppgaveløsning, i miljømessig-, sosialt- og økonomisk bærekraftige regioner, er det behov for økt statlig satsing på bredbåndsutbygging/mobilinfrastruktur. Fylkeskommunene mottok i 2020 søknader om bredbåndsstøtte fra kommuner på 500 millioner kroner mer enn midlene tilgjengelig etter RNB, på vel 400 millioner. Fortsatt mangler det bredbånddekning der folk arbeider, bor og ferdes, og utbyggingen går for sakte for å møte selv dagens behov.

Store bestillinger fra noen få fylkeskommuner har bidratt til at det vil være et 60-talls el-ferger i drift her i landet i år. Samtidig utgjør godt dokumenterte merkostnader ved bestillingene betydelige belastninger på disse fylkeskommunenes budsjetter.

Merkostnadene vil ligge fast i ni til ti år framover.

Med Klimaplan 2021–2030 vil regjeringen innføre krav om lav- og nullutslippsferger ved nye anbud fra 2023 og tilsvarende krav ved hurtigbåtanbud fra 2025. KS har merket seg at regjeringen i klimaplanen også opplyser at fylkeskommunene vil bli kompensert for eventuelle merutgifter som følger av disse to kravene og at det vil bli gitt konkrete forslag om dette i de årlige budsjettene.

Slik kompensasjon vil være avgjørende for fortsettelsen av det grønne skiftet i ferge- og båttrafikken. Derfor er dette et svært viktig signal fra regjeringen. Skal fylkeskommunene ha økonomisk basis for et slikt skifte er det helt avgjørende at de blir tilstrekkelig kompensert for merkostnadene ved allerede inngåtte kontrakter.

Lokalt handlingsrom for omstilling og nye løsninger

Utfordringsbildet tydeliggjort i Perspektivmeldingen viser behov for effektivisering, omstilling, innovasjon og streng prioritering i offentlig sektor dersom et høyt offentlig finansiert velferdsnivå skal opprettholdes og det også skal være rom for forbedringer.

Innovasjoner i offentlig sektor kan ikke bare dreie seg om effektivisering og kostnadsreduksjon, men er også virkemidler for å løse samfunnsoppgavene på en annen og bedre måte og rett og slett skape et bedre samfunn. Her må stat og kommunal sektor innovere sammen for å finne de beste nye løsningene for innbygger, uavhengig av forvaltningsnivå. Gjennom nærhet til innbyggerne har kommuner og fylkeskommuner et ekstra fortrinn til å prioritere effektivt for å løse utfordringer og å møte innbyggernes behov på tvers av fagsektorgrenser.

Kommunesektoren trenger handlingsrom for å få til omstilling og innovasjon.

Bemanningsnormer og underfinansiering av nye oppgaver

Statlig detaljstyring i form av bindende bemanningsnormer og formelle kompetansekrav, rettighetslovgivning og lovkrav knyttet til prosedyrer bidrar til å

begrense det lokalpolitiske handlingsrommet og muligheten for innovasjon og effektivisering.

Bemanningsnormene i barnehage og skole er detaljstyring som kommunene finner særlig utfordrende. Underfinansiering av bemanningsnormen i barnehagene har også bidratt til mer presset økonomi for kommunene. KS anslår at underfinansieringen vil være på om lag 1 mrd. kroner i 2022 inklusive tilskudd til private barnehager. Fullfinansiering er viktig og nye og utvidede bemanningsnormer må unngås.

Den nylig framlagte rusreformen er et eksempel på både klare politiske forventninger og føringer i lovtekst om et forsterket tjenestetilbud fra kommunenes side som forventes innført innenfor uendrede økonomiske rammer¹. I det videre arbeidet av denne reformen må det gjennomføres kostnadsberegning og mer involvering av KS enn det har vært frem til nå.

Bindinger på veksten i frie inntekter

De siste årene er en betydelig del av veksten i de frie inntekter gitt med føringer for kommunale prioriteringer. Selv om slik «myk øremerking» er et bedre alternativ enn ren øremerking så lenge også regjeringen kommuniserer klart at kommunene ikke er forpliktet til å benytte slike satsinger til konkrete stillingsgrupper, vil også slike føringer redusere den enkelte kommunens handlingsrom til å tilpasse ressursbruken etter lokale forhold.. Det er særlig uheldig når nye satsinger introduseres uten friske midler, med henvisning til at kommunene tidligere har fått midler gjennom historiske opptrappingsplaner – som nå er tilfelle med rusreformen.

Oppfølging av områdegjennomgangen av øremerkede tilskudd i kommunesektoren

Områdegjennomgangen av øremerkede tilskudd i kommunesektoren avdekket behov for kraftig opprydding i tilskuddsordningene til kommunesektoren. Ekspertgruppen foreslo også å etablere et system for en helhetlig og samordnet statlig styring og økt handlefrihet for kommunene til å finne gode og innovative løsninger lokalt. KS ber om at regjeringen i kommuneproposisjonene redegjør for status og planer for videre oppfølging av ekspertutvalgets rapport.

Oppgaver blir overført fra spesialisthelsetjenesten

Mange kommuner peker på at strengere effektivitetskrav for spesialisthelsetjenesten fører til oppgaveoverføring til kommunene. Det øker behovet for mer komplekse tjenester når flere brukere overføres til kommunehelsetjenesten på et tidligere tidspunkt. Dette binder også flere ressurser til koordinering på tvers av spesialist- og kommunehelsetjenesten.

Utrede økt lokal skattefrihet – utvidet mandat til inntektssystemutvalget

I et lokaldemokratisk perspektiv er det ønskelig at kommunene ut fra lokale forhold og preferanser foretar en avveining mellom lokalt fastsatt nivå på beskatning av egne innbyggere og grad av velferd og framoverlent næringspolitikk. En slik avveining mellom privat inntekt og kommunalt tjenestetilbud vil også kunne skape enda større lokaldemokratisk engasjement.

¹ Kommunene skal kompenseres for nye saksbehandlingsrutiner, men ikke for oppdimensjonering av tjenestetilbudet.

En reell beskatningsfrihet må gjelde både opp og ned fra et norm-nivå. Det forutsetter også at andre elementer i inntektssystemet, som for eksempel inntektsutjevningen, ikke nøytraliserer effekten av et lokalt vedtak og velter kostnadene over på andre.

I dagens skattesystem er det kun eiendomsskatten som kommunene fritt kan fastsette uten at dette får konsekvenser for inntektsutjevningen. I inneværende stortingsperiode er handlingsrommet for lokal fastsettelse av eiendomsskatt redusert betydelig. Så lenge dette ikke motsvares ved at det åpnes for andre former for lokal mulighet til selv å fastsette skattesatser innenfor nasjonale rammer, betyr det at det lokalpolitiske handlingsrommet innsnevres.

KS har i brev til Kommunal- og Moderniseringsdepartementet bedt om at Inntektssystemutvalget, som alt er i arbeid, får et tilleggsmandat for å vurdere innretning av inntektssystemet i et system med friere beskatningsrett både opp eller ned, og at utvalget vurderer hvordan det kan gjennomføres i praksis. I den sammenheng er det særlig friere beskatningsrett knyttet til inntektsskatt som er viktig å utrede. KS ber om at vår henvendelse til departementet følges opp.

Forsøkslov –og behov for mer offensive ordninger for eksperimentering i offentlig sektor

For å få til omstilling og gjennomgripende endringer, vil det utover mindre detaljstyring av sektoren, også være behov for nye innovasjonsvirkemidler. Evalueringen av forsøksloven (Oxford Research på oppdrag fra Kommunal- og Moderniseringsdepartementet) viser at forsøksloven er lite kjent i offentlig sektor. Oxford Research anbefaler blant annet en mer aktiv forvaltning av loven, samt tiltak og virkemidler som gjør loven mer kjent. KS støtter arbeidet med å endre forsøksloven og bedre forvaltningen av den. I tillegg bør det utvikles nye virkemidler for utprøving og eksperimenteringer i kommunesektoren og på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Mer enn de juridiske spørsmålene dreier det seg om politisk oppmerksomhet og legitimitet, en systematisk og organisert tilnærming til eksperimentering, midler til risikoavlastning når nye ideer skal prøves ut i praksis og aktiv evaluering av forsøkene. KS ønsker å samarbeide med regjeringen om å utvikle ordninger for eksperimentering.

Eksempel på slike ordninger i andre nordiske land er de danske frikommuneforsøkene og det finske «Experimental Finland». Evalueringer fra Danmark tyder på positive effekter gjennom blant annet tettere oppfølging, men ikke minst systematisk evaluering og følgeforskning for økt kunnskap om effekter og hvilke tiltak som virker best.

KS har etablert programmet Partnerskap for radikal innovasjon sammen med sine medlemmer. Partnerskapet jobber med konkret systemrettet innovasjonsarbeid, der løsninger er avhengige av samhandling på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. I første rekke prioriterer programmet å jobbe med ungt utenforskap og den demografiske utviklingen hvor behovet for innovasjon er stort. Sektoriseringen i staten kan gjøre det vanskeligere å utvikle løsninger på komplekse samfunnsutfordringer, fordi løsningene ofte kan finnes i nye samarbeid mellom forvaltningsnivåene. KS mener at også det regionale statsapparatet må gis frihet til å gå inn i samarbeid med kommuner og fylkeskommuner, og styringsdialogen bør utnyttes strategisk for å fremme innovasjon.

Forskningsløft for kommunal sektor

For kommunal sektor er det viktig at vi får et forskningsløft. Kunnskap om hva som virker og hvorfor, er avgjørende for god bruk av ressursene, for å prioritere de riktige tiltakene og skalere og utbre det som virker best. Det er for lite kunnskapsproduksjon som er kommunerelevant, og som har fokus på effekter av ulike tiltak. KS mener det er behov for strukturelle grep for å samordne behov og koordinere forskningsinnsats inn mot vår sektor. Det må bygges system for å utvikle ny kunnskap og finne nye gode løsninger.

Fylkeskommunene som regionale utviklingsaktører

Styrking av kompetansepolitisk rolle og virkemidler for næringsutvikling

Ett av målene med regionreformen er å etablere større fylkeskommuner med større kapasitet og kompetanse i oppgaveløsningen, som skal gi stordriftsfordeler og frigjøre ressurser til tjenesteproduksjon.

I regionreformen har fylkeskommunene fått et stort ansvar for å utvikle og forvalte en helhetlig politikk på sentrale samfunnsområder i regionen. Fylkeskommunene har gode planer og god kontakt med andre partnere med tanke på helhetlig regional utvikling. KS etterspør i den forbindelse regjeringens videre arbeid med «Helhetlig gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet», og en videre satsing på fylkeskommunenes kompetansepolitiske rolle.

Finansielle utfordringer, bl.a fiskerihavner og FOT-ruter

Flere fylkeskommuner peker på at oppgaveoverføringen i forbindelse med regionreformen ikke kan sies å være fullfinansiert. Eksempler som gis er ansvar for fylkesvegadministrasjon, FOT-ruter og fiskerihavner, samt integreringsområdet og ansvar for kulturminner. Tilbakemeldinger fra fylkene er at fiskerihavnene har behov for vedlikehold som vil være betydelig større enn overføringene i statsbudsjett for 2021. KS ber om at det gjennomføres en analyse av hvordan regionreformen har blitt finansiert.

Utover de nevnte finansielle utfordringer kan koronasituasjonen også påvirke folks og bedrifters fremtidige reisevaner med lavere reiseaktivitet og dermed redusere fremtidige inntekter på kortbanenettet som resultat.

Svarmerknad FIN og KMD

Kommunene har gjort, og gjør, en formidabel innsats under koronakrisen.

Kommunene har en sentral rolle i arbeidet med å bekjempe smitte samtidig som de sørger for gode tjenester til innbyggerne.

Et av målene i regjeringens strategi for Norges vei ut av krisen er å bevare tryggheten og tilliten i det norske samfunnet. En god og forutsigbar kommuneøkonomi er en viktig forutsetning for dette. Regjeringen har prioritert kommunene gjennom flere år, og sektoren hadde et godt økonomisk fundament før virusutbruddet. Regjeringen har også stilt opp for sektoren under denne krisen og kompensert for virkninger av skattesvikt, inntektsbortfall og merutgifter i forbindelse med virusutbruddet. Bevilgningene begrunnet med koronapandemien er gitt i tillegg til det ordinære kommuneopplegget for å bidra til at sektoren kan opprettholde et godt tjenestetilbud.

Som følge av den store usikkerheten om virkningene av virusutbruddet, ble det etablert en arbeidsgruppe med representanter fra berørte departementer og KS som skal gi faglige vurderinger av de økonomiske konsekvensene som koronautbruddet har hatt for kommunesektoren. Dersom anslagene fra den foreløpige rapporten arbeidsgruppen avga 16. oktober i fjor sammenholdes med kompensierende tiltak, ligger det an til at kommunesektoren er kompensert med 3,6 mrd. kroner ut over de anslåtte virkningene i 2020. Ny informasjon siden oktober tilsier at kompensasjon ut over de anslåtte virkningene er noe lavere, men det er vanskelig å si hvor mye. Arbeidsgruppen vil innen 1. april avgi endelig rapport om de økonomiske konsekvensene for sektoren av koronapandemien i 2020.

Arbeidsgruppen har nylig fått forlenget sitt mandat og skal jobbe frem til august 2021. I det oppdaterte mandatet bes arbeidsgruppen om å lage anslag for nødvendige merutgifter og mindreinntekter for første halvår 2021, i tillegg til at det tas sikte på å gi anslag for andre halvår 2021. Videre skal rapporten inneholde arbeidsgruppens anslag for kommunenes eventuelle merutgifter ved å gjennomføre valget høsten 2021 som følge av pandemien.

For 2021 er det bevilget om lag 14 mrd. kroner til kommunesektoren begrunnet i pandemien. I tillegg er det gitt et særskilt tillegg på 1,9 mrd. kroner, slik at den midlertidige skattesvikten i 2020 ikke får varig virkning på inntektsnivået fremover. For å ta hensyn til at noen kommuner har høyere utgifter enn andre, er en del av kompensasjonen både i 2020 og 2021 gitt som skjønnsmidler, slik at midlene kan fordeles til kommunene med de største utfordringene. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har tett kontakt med statsforvalterne for å sikre at kommuner med høye utgifter på grunn av korona blir ivaretatt.

I kommuneopplegget de senere år har regjeringen foreslått en vekst i kommunesektorens frie inntekter som har dekket de anslåtte merkostnadene til demografi og pensjon, og i tillegg gitt handlingsrom for ytterligere vekst i det kommunale tjenestetilbudet. Sektorens handlingsrom har vist seg å bli høyere enn det regjeringen har lagt opp til i budsjettene over flere år, som følge av merskattevekst og at utgiftene til demografi og pensjon har blitt lavere enn anslått i budsjettene. Videre har mange kystkommuner fått inntekter fra Havbruksfondet. Det gjenspeiles i netto driftsresultat for kommunesektoren som i perioden 2015–2018 har ligget klart over TBUs anbefalte nivå på 2 pst. I 2019 var netto driftsresultat i sektoren på nivå med TBUs anbefaling, som er en anbefaling over tid. Som følge av de gode resultatene har sektoren kunnet styrke sine disposisjonsfond, og tallet på kommuner i ROBEK har også falt de senere år. I perioden 2007–2016 lå antallet stabilt på mellom 40 og 50. Ved inngangen til 2021 var det 12 kommuner i registeret, og den ventede økningen gjennom høsten i fjor har foreløpig uteblitt. I slutten av februar i år var det 11 kommuner i registeret.

Netto driftsresultat i kommunesektoren ligger an til å bli høyere enn TBUs anbefaling i 2020, men det er fortsatt usikkerhet rundt det endelige resultatet.

Vi går nå inn i en periode hvor inntektene på statsbudsjettet ventes å vokse mindre, mens utgiftene til pensjoner, helse og omsorg fortsetter å øke i takt med en økende andel eldre. Utfordringene vi lenge har omtalt som langsiktige, er kommet nærmere. Om få år vil petroleumsproduksjonen avta og fondet vokse saktere. Perioden med sterk vekst i bruken av olje- og fondsinntekter er i hovedsak bak oss.

Effektivisering av offentlig sektor er en av våre strategier for å møte de langsiktige utfordringene som tas opp i Perspektivmeldingen 2021. Det gjennomføres i dag et betydelig omstillings- og effektiviseringsarbeid i kommunesektoren for å frigjøre ressurser til å kunne gi innbyggerne flere og bedre tjenester. Dersom kommunesektoren setter et effektiviseringskrav til egen virksomhet på 0,5 pst., som tilsvarer det statlige virksomheter er pålagt gjennom ABE-reformen, frigjøres det om lag 1,4 mrd. kroner hvert år som kan benyttes til styrking av tjenestetilbudet ut over det inntektsveksten legger til rette for.

Svarmerknad FIN og KMD slutt.

Svarmerknad KMD

Vedrørende kommunesektorens mål om at ressursbruken for ressurskrevende tjenester skal være så effektiv som mulig, foreslo KS i det bilaterale konsultasjonsmøtet høsten 2020 at det ble opprettet en arbeidsgruppe med representanter fra KMD, HOD, FIN og KS for å se på ev. hindringer i sektorregelverk for at kommunene kan redusere kostnadene til ressurskrevende tjenester. Staten imøtekom KS sitt ønske. Mandatet til arbeidsgruppen vil være avgrenset til ev. hindringer i sektorregelverk for at kommunene kan redusere kostnadene til ressurskrevende tjenester. KS må i arbeidsgruppen bidra med realistiske og kostnadsreducerende forslag som hovedsakelig vil berøre HOD sitt regelverk. Oppstarten for arbeidsgruppen har, i forståelse med KS, blitt utsatt til etter at situasjonen med pandemien har normalisert seg. Dette med bakgrunn i at både staten og KS/kommunene har måttet prioritere den akutte fasen av pandemien, men det er et mål å starte opp arbeidet i arbeidsgruppen så tidlig som mulig, men uten at det er mulig å forutse situasjonen et halvår fram i tid.

Det vises til brev av 26. februar 2021 fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet hvor departementet gjør rede for sin vurdering av KS' forslag om tilleggsoppdrag til inntektssystemutvalget. Departementet mener at det ikke er behov for et tilleggsmandat til inntektssystemutvalget i tråd med forslaget til KS. Utvalget har fått et bredt mandat også når det gjelder skatteinntekter og skatteutjevningen. Det er opp til utvalget selv å tolke dette mandatet, og avgjøre hvordan de vil løse sitt oppdrag. Inntektssystemutvalget ble oppnevnt 12. mai 2020 og er allerede godt i gang med sitt arbeid. Det vurderes også av den grunn som lite hensiktsmessig å ta inn ytterligere et tilleggsmandat som knytter seg til håndtering av skatt i inntektssystemet.

I regionreformen har utgangspunktet for overføring av oppgaver vært at oppgaveoverføringene følges av rammeoverføringer innenfor en uendret utgiftsside på statsbudsjettet. De midlene avgivende forvaltningsnivå har brukt på oppgaven, har dannet utgangspunktet for det som er overført til fylkeskommunene.

Svarmerknad KMD slutt.

Svarmerknad NFD

Områdegjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet ble ferdigstilt i januar 2020 og ga en rekke anbefalinger om dagens innretning og organisering av virkemiddelapparatet.

Oppfølgingen skal resultere i en virkemiddelbruk som i økt grad er fremtidsrettet, styrbart og kostnadseffektivt og er bygd på en riktig rolledeling og grenseflater mellom aktørene. En sentral målsetting er at den samlede oppfølgingen skal stimulere til økt verdiskaping, eksport, grønn omstilling og innovasjon innenfor bærekraftige rammer.

Regjeringen har allerede tatt stilling til deler av oppfølgingen, men for andre deler er det behov for noe mer arbeid før de endelige valgene kan tas. Arbeidet inngår som en del av den ordinære budsjettprosessen. Som følge av situasjonen og omstendighetene rundt koronautbruddet har oppfølgingen av områdegjennomgangen ikke hatt planlagt fremdrift, men regjeringen vil følge opp anbefalingen videre i 2021. På det regionale feltet har vi vært opptatt av at fylkeskommunene styrkes som næringsaktør, at vi får en god arbeidsdeling mellom virkemidler på statlig og fylkeskommunal hånd og at overføring av virkemidler legger til rette for økt samlet verdiskaping. Dette har vi orientert om i dialogen med fylkeskommunene.

Svarmerknad NFD slutt.

Svarmerknad KD:

Den kommende stortingsmeldingen om videregående opplæring vil omtale en videre satsing på fylkeskommunenes kompetansepolitiske rolle.

Svarmerknad KD slutt.

Svarmerknad SD:

Regjeringen har fått beregnet merkostnadene ved omlegging til lav- og nullutslippsferjer i flere omganger. De mest aktuelle beregningene ble utført for et år siden av DNVGL som så på fylkeskommunenes merkostnader ved overgang til lav- og nullutslippsferjer. Beregningene viser at merkostnadene ved overgang til lav- og nullutslippsferjer er sterkt varierende. For noen ferjesamband er merkostnaden ved batteriferje negativ, dvs. at dette er den løsningen som har den laveste kostnaden. For andre ferjesamband, særlig på de lengre ferjestrekningene og der det er langt til etablert kraftnett, kan merkostnadene være betydelige. Derfor varsler regjeringen i klimaplan for 2021-2030 at vi vil innføre lav- og nullutslippskriterier for ferjer der forholdene ligger til rette for det.

Vi har ikke tall som viser den samlede merkostnaden for hele den omleggingen vi ser for riks- og fylkesferjene. Men selv om merkostnadene kan ha vært høye for enkelte ferjesamband viser analysene våre, eksempelvis Klimakur 2030, at nullutslippsferjer i gjennomsnitt har en relativt lav tiltakskostnad. Dessuten er det viktig å ta med i betraktningen at disse kostnadene er antatt å falle over tid, slik at lav- og nullutslippsferjer på sikt kan bli mer lønnsomt.

Lav- og nullutslippsferjer har i flere tilfeller sammenfalt med at gamle ferjer er byttet ut med nye og at gamle kaianlegg forsterkes. Analyser viser at merkostnadene knyttet til selve miljøkravet i seg selv er relativt lave sammenlignet med slike andre kostnadsdrivere.

Regjeringen har gjennom flere år styrket båt- og ferjefylkene slik at de kan prioritere lav- og nullutslippsløsninger på ferjer og hurtigbåter, og samtidig holde prisene nede. For eksempel ble rammetilskuddet økt med 100 mill. kr til lav- og nullutslippsferjer, og i statsbudsjettet for 2021 har vi økt tilskuddet med ytterligere 100 millioner, for å

kompensere for merutgifter knyttet til miljøvennlige ferjer. Dette er varige økninger i inntektsnivået. I tillegg ble det gitt en ekstrabevilgning på 150 millioner kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2020.

Svarmerknad SD slutt.

Involvering av kommunesektoren i arbeidet med statlige lovutredninger rettet mot kommunesektoren

Rutiner for involvering av kommunesektoren i statlige lovutredninger rettet mot kommunesektoren, ble fastsatt på det første konsultasjonsmøtet 28. februar 2013. I tråd med Meld. St. 12 (2011–2012) skal avveininger mellom hensyn som tilsier nasjonal styring og hensyn til lokaldemokratiet og kommunal handlefrihet fremgå av departementenes høringsdokumenter og lovproposisjoner til Stortinget. Medvirkningen fra KS kan bidra til å synliggjøre denne avveiningen gjennom å belyse konsekvenser for kommunesektoren ved utredning av nytt eller revidert lov og regelverk.

Formålet med medvirkningen fra KS er at regjeringen og Stortinget får et best mulig beslutningsgrunnlag.

Ordningen omfatter statlig initierte lov- og forskriftsendringer, inkludert rettighetslovgivning, som pålegger kommunesektoren nye eller endrede oppgaver eller plikter. Rutinene for medvirkning fra KS vil også gjelde når arbeidet med nye lover eller forskrifter har sin bakgrunn i EU/EØS-regelverk.

Rutinene vil bygge på de administrative og politiske samarbeidsarenaene som allerede eksisterer gjennom konsultasjonsordningen.

Både KS og departementene kan melde opp saker som er aktuelle for lovmedvirkning. Det gis en statusoppdatering av pågående lovmedvirkningssaker i materialet ved behov.

En oversikt over pågående arbeid og saker som er ferdigbehandlet i år, er gitt i vedlegg d.

Nye lovmedvirkningssaker

Innlemme planlegging og bygging av vindkraftverk i plan- og bygningsloven.

Innspill fra KS:

Stortinget vedtok i sine merknader til Meld. St. 28 (2019-2020), «Vindkraft på land», at regjeringen skal komme tilbake til Stortinget med et forslag om å innlemme planlegging og bygging av vindkraftanlegg i plan- og bygningsloven. KS ønsker lovmedvirkning i innlemming av vindkraftsaker i PBL.

Innspill fra KS slutt.

Svarmerknad OED

OED er i en tidligfase med gjennomgang av Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av vindkraftmeldingen, herunder å klargjøre hvilken oppfølging de ulike forslag og anmodninger krever. Det har vært kontakt mellom OED og KS på saksbehandlernivå, og OED vil komme tilbake til KS senere.

Svarmerknad OED slutt

Status for pågående lovmedvirkningssaker

Innspill KMD

Involvering av KS i oppfølging av valglovutvalgets utredning

Oppfølgingen av valglovutvalgets utredning ble meldt opp som lovmedvirkningssak til det bilaterale konsultasjonsmøtet mellom KMD og KS 21. oktober 2020.

Departementet jobber nå med å oppsummere høringsuttalelsene. KMD vil etter påske invitere til møte i saken.

Innspill KMD slutt

Kostnadsberegningssaker

Rutiner for involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger av statlig initierte reformer ble innført i 2007. Involvering av KS i slike beregninger skal bidra til å gjøre regjeringens beslutningsgrunnlag best mulig og tilrettelegge for en best mulig oppslutning om statlig initierte reformer i kommunesektoren. Rutinene er basert på rapporten Om kostnadsberegninger av statlig initierte reformer i kommunesektoren. Rapporten er tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider på www.regjeringen.no.

Kostnadsberegninger er et fast tema på konsultasjonsmøtene. Ordningen med å involvere KS i kostnadsberegninger har bidratt til større bevissthet omkring økonomiske og administrative konsekvenser av statlige tiltak rettet mot kommunesektoren. Ordningen innebærer å involvere KS ved kostnadsberegninger av oppgaveendringer og endringer i lover og forskrifter som har konsekvenser for kommunesektoren. Det vil alltid være nødvendig å foreta en skjønnsmessig vurdering av hvilke saker KS skal involveres i. Sentralt i en slik vurdering er bl.a. om arbeidet med reformen er kjent, reformens omfang og økonomiske størrelse, om det foreligger et godt grunnlag for å beregne økonomiske og administrative kostnader, og om involveringen vil innebære offentliggjøring av regjeringens interne budsjettarbeid eller prioriteringer. Involvering av KS skal ikke redusere regjeringens mulighet til å foreta helhetlige vurderinger og prioriteringer.

Det gis en statusoppdatering av pågående kostnadsberegningssaker i materialet ved behov. En oversikt over pågående arbeid og saker som er ferdigbehandlet i år er gitt i vedlegg e.

Nye kostnadsberegningssaker

Innspill KS

Rusreformen

KS ber om at rusreformen meldes opp som en ny kostnadsberegningssak.

Innspill KS slutt

Innspill HOD

Helse- og omsorgsdepartementet anser ikke dette som en aktuell kostnadsberegningssak. Det ligger ingen krav til kommunen om et forsterket tjenestetilbud, men innføring av en plikt til å ha en "Rådgivende enhet for narkotikasaker" ved en ny bestemmelse i Helse- og omsorgstjenesteloven. Kommunene vil i stor utstrekning stå fritt til å organisere enhetens arbeide. Kommunen skal gjennom denne enheten dekke følgende funksjoner:

- å ta imot melding fra politiet om personer ilagt møteplikt som følge av overtredelse av forbud mot bruk og besittelse av narkotika.
- innkalling og gjennomføring av møte med personen (informasjon, råd, veiledning, kartlegging og videre henvisning)
- vurdering av om gebyr skal ilegges for personer som ikke møter

Videre oppfølging og/eller behandling følger av den enkeltes behov og rett til nødvendige helse- og omsorgstjenester (og andre velferdstjenester) skal gis av det ordinære tjenesteapparatet. Plikten til å yte slike tjenester følger av kommunens plikt til å sørge for nødvendige helse- og omsorgstjenester til sine innbyggere etter helse- og omsorgstjenesteloven.

Det er i Prop. 92 L (2020–2021) allerede gitt signal om at kommunene skal kompenseres for etablering av de rådgivende enhetene. Det hefter stor usikkerhet til omfanget av personer som vil bli ilagt møteplikt av politiet, og det vil videre være stor usikkerhet med tanke på hvor mange av disse som igjen har behov for helsehjelp som følge av sin narkotikabruk og som ikke allerede mottar slike tjenester fra kommunene. Regjeringen vil komme tilbake til på hvilken måte og i hvilken størrelsesorden kommunene skal kompenseres.

Status for pågående kostnadsberegningssaker

Innspill BFD

Barnevernsreformen

Arbeidet med kostnadsberegning av barnevernsreformen pågår. BFD tar sikte på at en sluttrapport vil foreligge i løpet av våren.

Ny barnevernslov

Arbeidet med kostnadsberegning av ny barnevernslov pågår. Det er ikke avdekket uenigheter rundt de konkrete anslagene som legges til grunn i rapporten. BFD tar sikte på at sluttrapport snarlig oversendes sekretariatet for konsultasjonsordningen.

Innspill BFD slutt

Bilaterale avtaler

Arbeidet med bilaterale avtaler mellom staten og KS innenfor enkeltsektorer er styrket og videreutviklet som en del av en mer forpliktende konsultasjonsordning fra 2007.

Per mars 2021 er det åtte gjeldende bilaterale avtaler innenfor konsultasjonsordningen, samt en som er i prosess. En oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler ligger som vedlegg f.

Kjennetegn ved avtalene:

- a) inngått på politisk nivå
- b) to parter, staten ved departementene og kommunesektoren ved KS
- c) begrenset varighet
- d) de er en del av den nasjonale dialogarenaen med kommunesektoren som konsultasjonsordningen representerer

Det er et mål at avtalene skal brukes på prioriterte kommunale politikkområder og som alternativ til sterkere styringsvirkemiddel som lovfesting og øremerking. Partene er enige om at avtaler bidrar til en mer systematisk, tettere og omfattende dialog og samarbeid mellom staten og kommunesektoren. KS bidrar til gjennomføringen med nettverk, arenaer, spredning og gjensidig utveksling av informasjon og erfaringer.

Nye bilaterale avtaler

Innspill HOD

Samarbeidsavtale om innføring av nasjonale e-helseløsninger i kommunene

Helse- og omsorgsdepartementet og KS inngikk 3. desember 2020 en samarbeidsavtale om innføring av nasjonale e-helseløsninger. Skal vi lykkes er det viktig at innføringsaktivitetene prioriteres og koordineres i fellesskap, og at kommunesektoren settes i stand til å understøtte disse. Tydelige utviklings- og innføringsplaner for nasjonale e-helseløsninger må gi forutsigbarhet for kommunesektorens aktiviteter og planer. Både KS og departementet arbeider nå med planer for hvordan vi skal følge opp intensjonene i avtalen.

Innspill fra HOD slutt

Innspill BFD

Samarbeidsavtale om felles innsats for å skape forståelse for barnevernets samfunnsmandat og formidle kunnskap om hvordan barnevernet arbeider

De siste årene har det blitt fremmet omfattende kritikk av barnevernet, både nasjonalt og internasjonalt. Denne kritikken har blitt ytterligere forsterket gjennom EMD-sakene og domfellelsene mot Norge. Kritikken og EMD-sakene har negative konsekvenser for barnevernets omdømme og befolkningens tillit til barnevernets arbeid.

Barnevernet skal sikre at alle barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid.

Svekket tillit kan gjøre det vanskeligere for barnevernet å utføre sitt samfunnsmandat, og å rekruttere ansatte til sektoren. Å jobbe for at barnevernet har tilstrekkelig legitimitet og tillit i befolkningen til å utføre arbeidet sitt er viktig både for BFD, som er ansvarlig for politikktutforming for sektoren som helhet, og for KS som interesseorganisasjon for kommuneledelsen, som har arbeidsgiveransvar for ansatte i barneverntjenesten. Det anses samtidig viktig å sikre kommunalt handlingsrom til å legge opp arbeidet slik det anses mest hensiktsmessig i de forskjellige kommunene. Ettersom ansvaret for barnevernet er delt mellom kommunalt og statlig nivå har BFD og KS funnet det hensiktsmessig å inngå en samarbeidsavtale for perioden 2020-2023 med formål om å styrke tilliten til barnevernet, og at denne avtalen innlemmes i konsultasjonsordningen

Innspill BFD slutt

Innspill KMD

Samarbeidsavtale om oppfølging av

ambisjoner og felles tiltak i digitaliseringsstrategi for offentlig sektor

Avtalen ble inngått den 14. september 2020 i forbindelse med det første konsultasjonsmøtet om digitalisering. Formålet med samarbeidsavtalen er at KMD og KS i fellesskap skal forplikte seg til å bidra til gjennomføring av de felles tiltakene i digitaliseringsstrategien. Avtalen er imidlertid ikke avgrenset til disse tiltakene. Avtalen omfatter et årlig konsultasjonsmøte om digitalisering. Det er i tråd med avtalen etablert en arbeidsgruppe med representanter fra KS og KMD som følger opp avtalen og konklusjoner fra konsultasjonsmøtet om digitalisering.

[Innspill fra KMD slutt](#)

Status bilaterale avtaler

[Innspill KD](#)

Avtale mellom om kvalitetsutvikling i barnehagen og grunnsopplæringen

I løpet av året skal det vurderes om avtalen skal videreføres og eller reforhandles.

Det legges opp til at dette blir tema for det bilaterale møtet høsten 2021.

[Innspill KD slutt](#)

[Innspill KD og KS](#)

Avtale om bosetting av flyktninger i kommunene og om etablering og nedlegging av asylmottak samt omsorgssentre

KD har ansvaret for samarbeidsavtalen mellom staten og KS om mottak og bosetting av flyktninger. Ansvaret ble flyttet fra JD til KD når Integreringsavdelingen flyttet til KD. JD er fortsatt part. Nåværende samarbeidsavtale har varighet ut 2021, og skal i løpet av høsten reforhandles for en ny periode. I den anledning skal samarbeidsavtalen, og Nasjonalt utvalg for bosetting av flyktninger og etablering og nedlegging av mottak samt omsorgssentra, evalueres. Evalueringen blir lyst ut som en FOU, og skal leveres i september 2021. Alle partene i samarbeidsavtalen er involvert i dette.

[Innspill KD og KS slutt](#)

[Innspill HOD og KS](#)

Evaluering av bilateral avtale om Leve hele livet.

Gjeldende avtale ble inngått i juli 2018, og erstattet da tidligere avtaler om kvalitetsutvikling i helse og omsorgstjenestene. Kommunene har over lengre tid arbeidet med konkrete tiltak både for å sikre bærekraftige lokalsamfunn og for å fremme kvalitet i tjenestetilbudet. Dette arbeidet er et grunnlag for avtalen. Partene er enige om å understøtte dette arbeidet videre, og stimulere til enda raskere spredning av god praksis og løsninger på tvers av kommuner.

Partene er enige om å samarbeide om gjennomføring av Leve hele livet, både på nasjonalt og regionalt nivå i femårsperioden 2019-2023. Fundamentet i avtalen er å se hovedområdene i sammenheng med andre satsinger. Avtalens innhold med tilhørende matrise er nyttig ved at den synliggjør hvilke saker som har høyest prioritet, både i fellesskap og for hver part.

Avtalens egenverdi er ved siden av at den gir mulighet til å se temaområdene i sammenheng også vesentlig for å holde fast på tiltak over tid. Kontaktmøtene oppleves som en god dialogarena om løpende saker av felles interesse, og matrisen i avtalen fungerer som en løpende sjekklister, med mulighet for begge parter til å justere tiltak ved behov. Saksomfanget tilknyttet avtalen er omfattende, med mange involverte aktører. Det betyr at enkeltsaker har vært fulgt opp videre på andre kontaktarenaer.

Innspill HOD og KS slutt

Vedlegg a) Notat fra TBU – den økonomiske situasjonen (Ligger separat)

Vedlegg b) Notat fra TBU – demografi (Ligger separat)

Vedlegg c) KS` regnskapsundersøkelse 2020 (Ligger separat)

Vedlegg d) KS` budsjettundersøkelse 2021 (Ligger separat)

Vedlegg e) Oversikt over lovmedvirkningssaker konsultasjonsåret 2021

Sak	Oppmeldt
Justis- og politidepartementet	
Nødnett	2. møte 2007
Helse- og omsorgsdepartementet	
Eldreombud	1. møte 2019
Fakturert samfinansiering	2. møte 2019
Kunnskapsdepartementet	
Helhetlig gjennomgang av introduksjonsloven	1. møte 2019
Forslag til lov om tolking i offentlig sektor (tolkeloven)	1. møte 2019
Kulturdepartementet	
Kulturlova	2. møte 2019
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	
Oppfølging av valglovutvalgets utredning	Bilateralt møte 2020

Vedlegg f) Oversikt over kostnadsberegningssaker konsultasjonsåret 2021

Sak	Oppmeldt
Justis- og politidepartementet	
Nødnett	2. møte 2007
Barne- og familiedepartementet	
Barnevernsreformen	2. møte 2019
Ny barnevernslov	Bilateralt møte 2020

Vedlegg g) Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler i konsultasjonsordningen per mars 2020

Avtaler om velferdstjenester (kvalitet/tjenesteutvikling)		Parter	Inngått	Utløper	Første avtale inngått
1	Avtale mellom Kunnskapsdepartementet og KS om kvalitetsutvikling i barnehagen og grunnsopplæringen.	KD og KS	20.04.2018	31.12.2021	2009
2	Avtale om gjennomføring av Leve hele livet 2019–2023	HOD og KS	26.06.2018	31.12.2023	2018
3	Avtale om utvikling av Digihjelpen	KMD og KS	07.1.2020	31.12.2021	2018
4	Avtale om innføring av nasjonale e-helseløsninger i kommunene	HOD og KS	03.12.2020	23.12.2023	2020
5	Avtale om felles innsats for å skape forståelse for barnevernets samfunnsmandat og formidle kunnskap om hvordan barnevernet arbeider	BFD og KS	07.12.2020	31.12.2023	2020
Avtaler om samhandling mellom ulike deler av forvaltningen					
4	Avtale om bosetting av flyktninger i kommunene og om etablering og nedlegging av asylmottak samt omsorgssentre	JD, BFD, KMD og KS	29.08.2018	31.12.2021	2004
5	Utviklingsavtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet og KS for partnerskapet stat –kommune om NAV-kontorene	ASD og KS	20.04.2018	31.12.2021	2012
6	Avtale om samarbeid ved løslatelse etter straffegjennomføring i fengsel	JD og KS	10.04.2019	31.12.2021	2019
7	Avtale mellom regjeringen og KS om innføring av helsefellesskap for å skape en mer sammenhengende helse- og omsorgstjeneste	HOD og KS	23.10.2019	31.12.2023	2019
8	Avtale om oppfølging av ambisjoner og felles tiltak i digitaliseringsstrategi for offentlig sektor	KMD og KS	14.09.2020	01.09.2022	2020